

Cami Bahçesinde Büyümek: Din Görevlisi Çocuğu Olma Üzerine Nitel Bir Araştırma

Growing Up in a Mosque Yard: A Qualitative Research on Being a Religious Official's Child

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÇAKMAK

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Atatürk University, Faculty of Theology, Department of Religious Education
ahmetcakmak@atauni.edu.tr
 0000-0002-4351-156X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

14 Haziran / June 2022

Kabul Tarihi / Accepted

24 Ağustos / August 2022

Yayın Tarihi / Published

15 Eylül / September 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Çakmak, Ahmet. "Cami Bahçesinde Büyümek: Din Görevlisi Çocuğu Olma Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Eylül 2022), 940-960.
<http://doi.org/10.51702/esoguifd.1130263>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Cami Bahçesinde Büyüme: Din Görevlisi Çocuğu Olma Üzerine Nitel Bir Araştırma*

Öz ► Din görevliliği sadece yapılan iş olarak kalmamakta, meslek mensuplarının ve onların ailelerinin, toplumun, kültürün bakış açısından, zamanın ve mekânın ruhundan da etkilenmektedir. Bu etkilenmelerle beraber meslek mensuplarına yönelik algı, tutum ya da yargılar sadece mesleği icra eden değil onun ailesine ve yakın çevresine etki etmektedir. Bu araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir: Din görevlisi çocuğu olmanın bireysel, toplumsal, dini, duygusal vb. birçok yönden ne gibi durumlara neden olmaktadır? Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden anlatı araştırmasına göre tasarlanmıştır. Din görevlisi çocuğu olmanın bireyin hayatında önemli etkileri bulunmaktadır. Kazanımlar arasında dindarlık, liderlik ve sosyalleşme, güven ve sosyal ayrıcalıklar bulunmaktadır. Olumsuzluklar teması altında ise mahrumiyetler-kısıtlanmalar, negatif duygular, kendiliğin engellenmesi ve dini kayıtsızlık bulunmaktadır. Bu etkilerin ortaya çıkmasında din görevlisi çocuğunun dini bilgiye sahip olmasının ve toplumun din görevliliği hakkındaki algısına bağlı yargılamının koşul olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kavramlar: Din Eğitimi, Din Görevlisi, Cami, Çocuk, Statü Aktarımı

Growing Up in a Mosque Yard: A Qualitative Research on Being a Religious Official's Child

Abstract ► A religious official's job is more than just a job; it is also influenced by society, culture, the environment of the time and place in which it is performed, as well as the viewpoint of the profession's members and their family. Along with these other factors, perceptions, attitudes, or judgments of those who practice a profession have an impact on the practitioner as well as his family and immediate surroundings. The problem statement of this research is as follows: Individual, social, religious, emotional, etc. in many ways is to determine what causes such situations. The research is designed according to narrative research, one of the qualitative research methods. The fact that one's father is a religious officer causes significant effects in that person's life. Achievements include piety, leadership, socialization, trust, and social privileges. There are deprivations-restrictions, negative emotions, self-inhibition, and religious indifference within the theme of disadvantages. For these themes to emerge, religious knowledge and social judgment are prerequisites. It has been discovered that the religious understanding of the religious official's child and the judgment made based on how society views the religious profession are crucial in the creation of these impacts.

Keywords: Religious Education, Religious Official, Mosque, Child, Status Transfer.

1. Giriş

Sosyal statü kişinin çevresindekilerin, toplum içinde ona nesnel olarak uygun gördükleri mevki ya da pozisyonudur. Bu pozisyonu hem birey inşa eder hem de bu pozisyon bireye toplum tarafından atfedilir. Statünün bu ikili özelliği pasif bir durumdan ziyade bireyin kendi

* Bu makale, 16-18 Mayıs 2022 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Çocuk Sempozyumu (Disiplinlerarası Perspektifte Çocuk)'nda "Cami Bahçesinde Büyüme: Din Görevlisi Çocuğu Olma Üzerine Nitel Bir Araştırma" başlığıyla sunulan tebliğin geliştirilmiş halidir.

davranışları ile statüsünü belirlediğine işaret etmektedir. Ancak son tahlilde statü toplumdaki insanların o kişinin ne olduğunu düşündüklerine işaret etmektedir. Soy, servet, işlevsel yararlık, eğitim düzeyi, kişinin dini ve cinsiyeti, yaşı vb. biyolojik karakterler statünün belirleyicileri arasında sayılmaktadır. Kişinin din içindeki pozisyonu sosyal statü için oldukça önemlidir.¹

Bir meslek sadece yapılan iş olarak kalmamakta, yapılan işe yönelik meslek mensuplarının ve onların çocuklarının, toplumun, kültürün bakış açısından da meslek etkilenmektedir. Modern zamanlarda bu meslek çok tartışmalı bir alan olan din olunca çok daha farklı anlamlar yüklenebilmekte ve çeşitli nazarlara neden olabilmektedir. Bu durum kimi zaman olumlu olarak karşımıza çıkarken kimi zaman da olumsuz olarak belirlemektedir. Meslekler sadece onları icra edenleri değil, icra edenlerin yakınlarını da etkilemektedir. Bu duruma statü aktarımı denilmektedir.² Din/cami görevlilerinin statüleri yalnızca kendilerine etki etmemekte babalarına, eşlerine, kardeşlerine ve çocuklarına aktarılmaktadır. Zira Sobi tarafından yapılan araştırmada da buna ilişkin bulgular vardır.³ Din görevlisinin aile üyelerinden din görevlisinin davranış kalıpları istenmekte, onun gibi bilmesi, Kuran'dan ezberler yapması beklenebilmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin ailelerinin ve çocuklarının statü aktarımından nasiplendikleri söylenebilir.

Çocuk ile ebeveyn arasındaki statü üzerinden inşa edilen bu ilişki kişinin benlik ve kişiliğinin gelişiminde önemlidir. Bireyin bebeklik ve çocukluk evrelerindeki yakın ilişki içinde olduğu ebeveyn ve bakıcıları bireyin benliğinin inşasında önemli bir yer tuttuğu kabul edilmektedir. Mesela nesne ilişkileri kuramına göre birey; çevresi ile girdiği ilişki ve etkileşim sonucunda içe-yansıtma, içselleştirme ve özdeşleşmeyi kullanarak dengeli bir psikolojik yapıya ve ben kimliğine ulaşmaktadır.⁴ Bireylerin ebeveynleri ile tecrübeleri onların iyi bir gelişim gösterip göstermemeleri ile yakından ilişkilidir.⁵ Hem sosyal açıdan hem de bireysel açıdan bireylerin ebeveynleriyle tecrübeleri ve ebeveynlerinin statüsü bireyin davranışlarında, benliğinin ve kişiliğinin gelişiminde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

¹ Joseph Fichter, *Sosyoloji nedir* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2019).

² Fichter, *Sosyoloji nedir*.

³ Elif Sobi, "Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları", *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 19 (2018), 415.

⁴ Akif Hayta, "Nesne İlişkileri Kuramı ve Tanrı Tasavvuru Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme", *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/20 (01 Aralık 2010), 43.

⁵ Donalds Wood Winnicott, *The Child, The Family and The Outside World* (Cambridge: Perseus Publishing, 1987).

Cami görevlileri imam-hatip ve müezzin-kayyımları ifade etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) mevzuatında imam-hatip, cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürüten ve dinî konularda toplumu bilgilendiren, gerektiğinde Kur'an-ı Kerim öğretiminde görevlendirilen personeli olarak tanımlanırken müezzin-kayyım ise Cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürüten ve dinî konularda toplumu bilgilendiren, gerektiğinde Kur'an-ı Kerim öğretiminde görevlendirilen ve imam hatibe yardımcı olan personeli olarak tanımlanmaktadır.⁶ Bunun yanı sıra din görevlilerinin sosyolojik köken, dini yapı, ekonomik ilişkiler bakımından birikim ve sermayeye sahip oldukları ve statü göstergesi olarak ortak birikimi temsil etme konusunda istikrarlı bir yapıya sahiptir.⁷

Din görevlileri camilere yakın konumlarda ikamet etmektedir. Türkiye'de camiler çoğunlukla lojman imkanına sahiptir. 2008 yılındaki bir araştırmaya göre camilerin yaklaşık %60'ında lojman bulunmaktadır.⁸ Çok az lojman camiden bağımsız bir şekilde vardır. Çoğunlukla lojmanlar camiye en yakın yere konumlanmakta dolayısıyla cami ile aynı bahçenin duvarları içinde kalmaktadır. Yapılaşmadaki bu tercih günümüzde de mekân izin verdiği ölçüde devam etmektedir. Bu durumda din görevlisinin çocuğu caminin bahçesinde büyümesine, oynamasına neden olmaktadır. Aynı mekân içinde olmasa bile mahalle kültürünün hala etkisini gösterdiği Türkiye'de bir caminin imamı o mahallede bilinmekte ve saygı görmektedir. Caminin görevlilerinin çocukları da aynı ihtiramı görmektedir. Pazarda din görevlisinin çocuğu, mahallede imamın kızı/oğlu, markette de aynı vasıfları taşıyan kişidir. Din görevlisinin sahip olduğu saygı veya buna benzer durumlar çoğunlukla aile üyelerine de atfedilmektedir. İşte bu araştırmada "Din görevlisi çocuklarının sırf din görevlisi çocuğu oldukları için hissettikleri, düşünceleri, mücadeleleri, kısıtlanmaları, mahrumiyetleri kısacası tecrübeleri nedir?" sorusundan hareketle çalışmanın problem cümlesi "*Din görevlisi çocuğu olma bireysel, toplumsal, dini, duygusal vb. birçok yönden ne gibi durumlar ortaya çıkarmaktadır?*" olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırmada babası cami görevlisi olan çocukların gündelik yaşamlarındaki tecrübelerine odaklanılmaktadır. Bu çerçevede yaşadıkları kısıtlamalar, imkân ve fırsatlar belirlenmiştir.

⁶ DİB, Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayyımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği (Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayyımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği), 28151 (2011).

⁷ Şaban Erdiç, "Din Görevlisinin Zihniyet Dünyası ve Bunun Mesleki Sonuçları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (15 Aralık 2015), 246.

⁸ Ahmet Onay, *Türkiye'nin Cami Profili* (İstanbul: DEM Yayınları, 2008), 125.

Din görevlisi çocuğu olmanın ortaya çıkardığı ya da neden olduğu durumlara ilişkin herhangi bir çalışmaya ulaşılmamış olsa da din görevliliği daha önce birçok yönden çalışılmıştır. Toplumun din görevlilerine bakışı⁹, medyada din görevlisi imajı¹⁰, üniversite öğrencilerinin din görevlilerinden beklentileri¹¹, eşleri din görevlisi olanların psiko-sosyal sorunları¹² ve imam-hatipliliğin statüsü¹³ bunlar arasında sayılabilir. Ancak şimdiye kadar konu hakkında herhangi bir araştırmaya ulaşılamamış olması, çalışmayı önemli kılmaktadır.

2. Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden anlatı araştırmasına göre tasarlanmıştır. Hikâye analizi olarak da isimlendirilen bu araştırma türünde insanların başlarından geçen olaylarla ilgili anlattıkları hikayeleri analiz etmek hedeflenmektedir.¹⁴ Bu çerçevede çalışma grubundan din görevlisi çocuğu olma hakkındaki düşüncelerini, tecrübelerini, korkularını, beklentilerini, yaşadıklarını kaleme almaları istenmiştir.

Çalışma grubu beş erkek ve dört kadın toplam dokuz katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar belirlenirken benzeşik örnekleme stratejisi kullanılmıştır. Bu strateji kullanılırken araştırmacının amacı benzer özellikler taşıyan alt gruptaki insanların deneyimlerini tanımlamaktır.¹⁵ Bu çerçevede katılımcıların ebeveynlerinin din görevlisi olmasına dikkat edilmiş, ebeveynleri Kuran kursu öğreticisi, müftülük çalışanı, vaiz ya da müftü olanlar çalışmanın dışında tutulmuştur. Bir diğer tabirle bütün katılımcıların babalarının imam ya da müezzin/cami görevlisi olmasına özen gösterilmiştir.

Veri toplama sürecinde katılımcılardan din görevlisi çocuğu olma hakkındaki düşüncelerini, tecrübelerini, korkularını, beklentilerini, yaşadıklarını kaleme almaları istenmiştir. Yazma eylemini herhangi bir zaman diliminde gerçekleştirebilecekleri

⁹ Ahmet Ali Çanakçı, "Cami Cemaatinin Din Görevlilerine Bakışı: Balıkesir Örneği", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 1/2 (27 Aralık 2015), 253-282.

¹⁰ İbrahim Turan, "Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/25 (2007), 293-304.

¹¹ Mustafa Safa, "Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği", *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (16 Nisan 2021), 127-152.

¹² Sobi, "Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları".

¹³ Hacı Mustafa Kiriş, "Yaygın Din Eğitimi Alanında Önemli Bir Meslek Olarak İmam-Hatiplik ve Statüsü", *Tokat İlmîyat Dergisi* 10/1 (30 Haziran 2022), 249-275.

¹⁴ Ahmet Güler vd., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 285.

¹⁵ Donna M. Mertens, *Eğitim ve Psikolojide Araştırma ve Değerlendirme*, çev. İsmail Seçer - Sümeyye Ulaş (Ankara: Anı Yayınevi, 2019), 329.

vurgulanmış bunu için araştırmacı nezareti istenmemiş, metinlere sınır konulmamıştır. Herhangi bir başlık ya da yapılandırılmış bir metin verilmemiştir. Konu hakkında oto-gözlemlerini ifade etmeleri istenmiştir.

Katılımcılardan elde edilen metinler Nvivo programına aktarılmış ve sonrasında içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, literatürde kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasıdır.¹⁶ Bu çerçevede önce birbirleriyle uyumlu olan kodlar kümelendirilerek temalar oluşturulmuştur. Kodlar ve temalar başlıklandırılmış ve katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri çift tırnak “...” ve *italik* şekilde metin içinde verilmiştir. Düşüncesini ifade eden katılımcıya işaret olarak da kadın katılımcılar için k1 ila k4, erkek katılımcılar için de e1 ila e5 kodları kullanılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir. Kimi alıntılar bir kod içinde kullanılmışken kimi alıntılarda birden fazla kod içinde kullanılmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Özellikleri

Kodlama	Cinsiyet	Meslek	Yaş
k1	Kadın	Üniversite öğrencisi	25
k2	Kadın	Üniversite öğrencisi	23
k3	Kadın	Öğretmen	27
k4	Kadın	Üniversite öğrencisi	22
e1	Erkek	Din görevlisi	24
e2	Erkek	Emekli (Din görevlisi)	52
e3	Erkek	Üniversite öğrencisi	25
e4	Erkek	Din görevlisi	24
e5	Erkek	Üniversite öğrencisi	24

Araştırmanın inanırılığını artırmak için çeşitli yollar bulunmaktadır. Bunlardan en az ikisinin sağlanması araştırmanın inanırılığını artıracığına işaret etmektedir.¹⁷ Bu çalışmada araştırmacının ön yargılarını açıklaması ile üye kontrolü yöntemleri kullanılmıştır. Ön yargıların açıklanmasında araştırmacı konuya ilişkin deneyimlerine, önyargılarına, oryantasyonlarına ilişkin yorumlar bulunur. Üye kontrolünde ise araştırma çıktılarının katılımcı grupla paylaşılmasıdır.¹⁸ Araştırmacı çeşitli gözlem ve deneyimlerinde din görevlisi

¹⁶ Berg L. Bruce - Howard Lune, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, ed. Hasan Aydın (Konya: Eğitim Yayınevi, 2015), 330.

¹⁷ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, ed. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 250.

¹⁸ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 250-251.

çocuğu olmanın farklılıklara, avantaj ve dezavantajlara neden olduğunu gözlemlemiştir. Bunun nedeni olarak din görevlisi çocukları ile olan yakın ilişkileri ve din görevlileri ile mesleki yakınlık olarak zikredilebilir. Üye kontrolünde ise araştırmanın çıktılarını çalışma grubundaki bir kadın ve bir erkek katılımcı ile paylaşılmış ve onların geri bildirimleri alınmıştır. Geri bildirimler sonrasında çeşitli düzeltmeler yapılmıştır. Mesela kendi anlatısındaki yanlış ifadeleri ya da kelime hatalarına işaret etmiştir. Ancak mevcut tema ve kodlara ekleme yapılmasına dair herhangi bir öneri getirilmemiştir.

3. Bulgular

Bireyin din görevlisi çocuğu olarak büyümesinde birçok faktör bireye etki etmektedir. Bunlar arasında soy, din, varlıklı olmak gibi statü belirleyicilerinin yanı sıra aktarılan statünün de etkisi vardır. Bunun yanı sıra din görevlisi baba ile olan ilişkilerin kişinin duygu ve davranışlarına etki ettiği görülmektedir. Bu duygu, davranış ve tecrübelerin hem olumlu hem de olumsuz yönleri katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Kimi zaman bu tecrübelerin birer kazanım olduğuna işaret edilmiştir.

3.1. Kazanımlar

Katılımcılar din görevlisi çocuğu olmanın çeşitli olumlu yönlerine işaret etmişlerdir. Bu olumlu yönler kazanım olarak isimlendirilmiş ve dört tema altında incelenmiştir. Bunlar dindarlık, liderlik ve sosyalleşme, güven ve bir kısım toplumsal ayrıcalıklardır.

3.1.1. Dindarlık

Dini bilgiye kolay ulaşım ve babanın ilk eğitimci olması çocukların dindarlıklarını etkilediği birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Katılımcılar din ile aralarındaki ilişkinin olumlu olmasına neden olarak baba mesleğine işaret etmektedir. Katılımcılar ibadet alışkanlığı kazandıklarına ve varoluşsal sorulara cevap bulduklarına dikkat çekmiştir. Ayrıca katılımcılar küçük yaşlardan itibaren din ile aralarında oluşan ağın zamanla güçlendiğine de işaret etmişlerdir. Babasının ve ailesinin dindarlığındaki etkisini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Küçük yaştan itibaren dinle iç içe olan bir ailede büyüyerek dinle olan bağlarımın birçok kişiye göre daha köklü ve sağlam olduğunu söyleyebilirim. Aynı şekilde ibadetleri yerine getirmem konusunda küçük yaştan itibaren ailem, özellikle de babam tarafından hassasiyetle üzerinde durulmuş, kimi zaman sert uyarılar almış olsam da bende bunların bir alışkanlık hâline geldiğini ve ibadetlerde süreklilik sağlama konusunda zorlanmıyor olduğumu gördükçe mutlu oluyorum.”

Varoluşsal sorulara babası sayesinde cevap bulduğunu ve dindarlığına etkisini k2 şu sözlerle dile getirmiştir:

“...Bilindiği gibi bir çocuğun sorularına onun anlayabileceği şekilde cevap vermek ve onun kafasında soru işareti kalmamasını sağlamak zor bir iştir. Bu sorular uhrevi türden olunca iş daha da zorlaşmaktadır. Ancak babam bunu çok güzel bir şekilde yapabiliyordu. Bu nedenle şu an dinimle aram çok iyidir ve bu nedenle kendimi hep şanslı hissetmişimdir.”

Babasının namaza alıştırmalarını k2 şu anısıyla dile getirmiştir:

“...Öncelikle şunu söylemeliyim ki babam beni hiçbir zaman namaz konusunda zorlamadı. Ama hep sevdirmeye çalıştı. Küçükken evde su kesilince abdest suyunu tutardım babamın. Abdest aldıktan sonra hep “Hadi sen de al beraber kılalım, bekliyorum.” derdi. Bunu demese bile namaz kılmadığımı bildiği için sürekli namazın önemini anlatan ayet ve hadisler söylerdi. Bazen de hikâye anlatırdı. Sabah namazında usulca uyandırırdı beni. Ama kalkana kadar beklemezdi, benim uyandığımı görünce hemen bırakırdı...”

Katılımcılardan e1 ise imam çocuğu olmanın dinin pratik boyutunu çok iyi öğrenmesine etki ettiğine ve bunun zamanla alışkanlığa dönüştüğüne şu sözlerle işaret etmiştir:

“İmam çocuğu olarak ailemizden öğrendik ama sadece pratiğini. Eğer bu pratik ile kalırsa zaman sonra ülfet peyda ediyor. ‘Nerden biliyorsunuz?’ dersiniz kendimden. Önceliklere köklerine inilerek olayın özü ve mahiyeti anlaşılmalı ki uzun soluklu olsun. Yoksa dışarıda yanan mum gibi sert bir rüzgâra bile gerek kalmadan hafif bir esintide söner.”

Ailede inşa edilen dindarlık zamanla aile içinden ve dışından yargılamalara konu olmakta ve bu durum katılımcıları rahatsız etmektedir. Katılımcılardan e5 bu durumu: “Aile içinde genellikle dini şeylerle ilgilenilmesi bekleniyor, arkadaş çevrenden de en az günah işleyeninin senin olması bekleniyor...Bu olay aslında aile içinde de var. Dini konularda bir şeyleri eksik yapıldığını gördükleri an seni yadırgadıklarını hissediyorsun...” sözleriyle dile getirmiştir.

3.1.2. Liderlik ve Sosyalleşme

Katılımcılar din görevlisi çocuğu olmalarının onlara dini bilgiler konusunda daha fazla otorite sağladığından buldukları ortamlarda liderlik yaptıklarına işaret etmişlerdir. Aynı zamanda din görevlilerinin sık sık yer değiştirmesi çocuklarının buldukları çevreye uyum sağlama sorununu gündeme getirmiş olsa da din görevlisi çocuğu olmanın bu durumu aşmada önemli bir faktör olduğu anlatılara yansımıştır.

Din görevlisi çocuklarının yaz Kuran kurslarında ya da cami derslerinde dini bilgilerinin akranlarına göre daha fazla olması onların diğer çocukları okutmalarına neden olmaktadır.

Cami derslerindeki bu klasik uygulamaya anlatılarda değinilmiştir. Örneğin e3 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“...İmam torunu ve imam oğlu olmam hasebiyle diğer çocuklara göre daha hızlı ders veriyor daha hızlı ezber yapıyordum. Böylece dersi bitmeyen arkadaşlarımın derslerini dinliyordum. Bu başarımın getirmiş olduğu rahatlık ve bulunduğum konum sebebiyle arkadaşlarıma liderlik edebiliyor ve sosyal anlamda gelişıyordum.”

Bir başka katılımcı ise bilgili olmanın kılavuzluğa/rehberliğe neden olduğunu ve bunun bir mecburiyet olduğunu katılımcılardan k1 şu şekilde dile getirmiştir: “Artık küçüklerimizin dini rehberi, yaşıtlarımızın hatta bazen büyüklerimizin dini kılavuzu olmaya mecburuzdur.”

Daha fazla bilgiye sahip olmaktan kaynaklanan liderliğin ya da sosyalleşmenin yanında sırf din görevlisinin çocuğu oldukları için toplum tarafından sevildiklerine ilişkin anlatılar da bulunmaktadır. Konuya ilişkin e2 “...Büyükler tarafından sevmek ya da arkadaşlarımda arasında babamın mesleğinin verdiği güç ile liderlik yapmak gibi avantajları da vardı.” ifadelerine yer verirken k2 ise imam kızı olmanın tanınırlığına etkisini şu şekilde yazmıştır: “Ben küçükken babamın mesleği imamlık olduğu için bu durum çok hoşuma gidiyordu. Yaz Kur’an kurslarında camide beni herkes tanır. İmam kızıydım sonuçta.”

Kırsalda görev yapan din görevlilerinin çocuklarının girişken ve sosyal olmaları babalarının meslekleri ile ilişkilendirmiştir. Katılımcılardan k3: “İmam çocuğu olmak köyde ayrıcalıklı olmak anlamına geliyordu. Herkes seni ilgileniyor, herkes seni seviyor ve herkes sana değer veriyor. Aslında bu durum benim hoşuma giderdi. İlgi görmek, özel hissetmek...” sözleriyle dile getirmiştir. Bir başka katılımcı ise kırsalda özel hissetmesini yabancı olmasına bağlamıştır. Ama sonuçta yabancı olmanın nedeni de babasının o köyden olmaması ile ilgilidir. Bu durumu e1 ise şu sözlerle dile getirmiştir: “Ama zannımca yabancı olduğum için bütün herkes ihtimam gösteriyordu ve bu benim herkesi tanımamı ve rahat konuşmamı sağlıyordu. Hal böyle olunca konuşkan ve girişken bir çocuk ortaya çıkıyor. Halk böyle bir durumla karşılaşmadığı için ismi şımarık oluyordu.”

3.1.3. Güven

Katılımcılar anlatılarında toplumun kendilerine hem bilgi hem de emanet açısından güvendiğine işaret etmişlerdir. Mesela k2 “Komşular arasında da gerek bana gerek anneme çok soru gelirdi. Babamla birlikte biz de imammışız gibi soruların cevaplarını vermemizi bekliyorlardı.” cümlesi ile bilgi açısından güveni dile getirmiştir. Katılımcılardan e3 ise arkadaşlarının ailelerinin kendisine güvenini şu şekilde dile getirmiştir:

“Arkadaşlarımla bir yere gidecek olsam ya da bir şey yapacak olsam aileleri ‘imamın oğlu’ olduğumdan bana olan güvenlerinden ötürü her yere çok rahat izin verirlerdi. Bu olgu sürekli devam edegelmiştir. Şu an bile 25 yaşındayım, arkadaşlarım bir yere ailelerinden izin isterlerken genelde benim ismini vererek izin almaya çalışırlar. Çünkü “imamın oğlu” olunca insanlar size daha rahat güveniyorlar.”

Mesleklere karşı güven üzerine yapılan 2019 yılındaki bir araştırmada din görevliliği 18 meslek arasında sondan beşinci olacak şekilde bankacılardan hemen önce ve gazeteciler ile aynı sırada yer almıştır.¹⁹ Yukarıdaki araştırmanın farklı dinlere sahip çeşitli ülkelerde yapıldığını belirtmek gerek. Zira din değişince algı da değişmektedir. Ancak Türkiye’deki bulgular yukarıdaki araştırmanın bulgularından farklıdır. Çanakçı’nın yaptığı araştırmada cami cemaatinin %3’ü din görevlilerin saygınlığı olmadığını düşünmektedir.²⁰ Çanakçı’nın araştırması özelinde toplumun çoğunluğu din görevliliği mesleğini saygın kabul etmektedir.

3.1.4. Toplumsal Ayrıcalıklar

Din görevliliği statüsü çeşitli fırsat ve imkanlara vesile olmaktadır. İnsanların ilgileri, toplum tarafından bilinme/tanınma, ödüllendirme bunlar arasında sayılabilir. Bu davranışların hem köylerde hem şehirlerde hem de yurt dışında gerçekleştiği anlatılara yansımıştır. Mesela k3 bu durumu şu şekilde anlatmıştır: “İmam çocuğu olmak köyde ayrıcalıklı olmak anlamına geliyordu. Herkes seninle ilgileniyor, herkes seni seviyor ve herkes sana değer veriyor. Aslında bu durum benim hoşuma giderdi. İlgi görmek, özel hissetmek...” Toplumdaki bu davranışların kişiliğinde meydana getirdiği etkiye k4 şu şekilde işaret etmiştir:

“Şöyle ki, küçüklüğüm babamın mesleği gereği köylerde geçmişti ve dolayısıyla köylerdeki insanların imamlara ve onların ailesine verdiği değeri bizzat yakından görme şansım olmuştu. Küçüklüğümünden itibaren insanların bu ilgi ve alakaları ben de ‘ben saygı ve sevgi duyulan biriyim’ düşüncesini oluşturmuş ve bu da çeşitli yönlerden gelişimime katkı sağlamıştı.”

Bu ikramlar kültürel şartlara uygun şekilde takdim edilmektedir. Mesela e4 “Hatta kız kardeşim biz Ağrı’dayken 4-5 yaşlarındaydı. Camiye gelen amcalar severdi onu. Bir amca kendisi içinden niyet edip ona bir kuzu hediye etmek istemiş, sonra kuzu daha bize getirmeden hastalanıp ölünce, gidip bisiklet almıştı ve kardeşime hediye etmişti.” diyerek kardeşine hediye edilmesi düşünülen kuzuya işaret etmiştir.

Köylerin dışında din görevlisi çocuklarının şehir ve yurt dışında da çeşitli ayrıcalıklara sahip oldukları anlatılarda dile getirilmiştir. Şehirlerde de cami cemaatinin imam çocuğu

¹⁹ IPSOS, *Global trust in professions Who do global citizens trust?* (2019).

²⁰ Çanakçı, “Cami Cemaatinin Din Görevlilerine Bakışı”, 272.

oldukları için kendilerini tanıdığını ve kimi zaman kendilerine ikram bulunulduğu k2 şu sözlerle dile getirmiştir: “...taşındığımız yerlerde de komşular bize çok ilgi gösterirdi. Herkes tanırdı beni, annemi, abimi, kardeşimi. Sokakta cemaatten bir dedeye ya da amcaya denk gelsem hemen babamı sorardı bir de şeker ya da çikolata verip gönderirdi beni.” Katılımcılardan k3 ise Türkiye’deki din görevlisi çocuğu algısı ile yurt dışındaki algının benzer olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: “Yurtdışındaki gurbetçiler ile Türkiye’deki insanların “imamın oğlu” algısı pek farklı değildi. Burada babamın camisinde abimle beraber sürekli müezzinlik ettiğimizden cemaat bizi çok seviyordu. Hatta hemen hemen her gün harçlık verenler oluyordu.”

3.2. Olumsuzluklar

Katılımcılar din görevlisi çocuğu olmanın çeşitli negatif yönlerine işaret etmişlerdir. İşaret edilen bu durumlar olumsuzluk olarak isimlendirilmiş ve şu dört temadan oluşmuştur: Mahrumiyetler diğer bir tabirle kısıtlanmalar, kendini insanın engellenmesi, duygular ve dini kayıtsızlık.

3.2.1. Mahrumiyetler/Kısıtlanmalar

Katılımcılar din görevlisi çocuğu olmanın birçok mahrumiyete/kısıtlanmaya neden olduğuna işaret etmişlerdir. Bunlar arasında spor müsabakalarına, halk oyunlarına, düğünlere, sokaktaki oyunlara katılamama, istediği gibi giyinememe, saçını istediği gibi tarayamama ve sigarayı gizli gizli kullanma sayılabilir. Kısıtlamalarda birçok gelişim dönemlerindeki deneyimlere atıflar vardır. Yani ergenlik ya da gençlik ile anılan deneyimlerin yanında çocukluk çağındaki deneyimler de anlatılarda bulunmaktadır. Katılımcılar kısıtlanmanın temelinde babadan çekinmekten ziyade babanın mesleğine istinaden toplum tarafından atfedilen sosyal statüye işaret etmişlerdir. Katılımcılar erkek olsun kadın olsun mahrumiyet yaşamışlardır.

Mesela k4 okuldaki etkinliklerden mahrumiyetini şu şekilde ifade etmiştir: “İlkokul günlerime gittiğimde spor müsabakalarına ve folklor ekibine sırf bu yüzden katılmadığımı hatırlıyorum...” Katılımcılardan e2 ise oyunlardan mahrumiyetine şu sözlerle dile getirmiştir: “...arkadaşlarım futbol oynarken, dereye yüzmeye giderken ya da başka bir faaliyette bulunurken ben ya hiç katılamıyorum ya da gizli gizli çok azına katılıyordum. Futbol oynarken de hep birileri görür kuşkusu ile oynuyordum...” Sokak oyunundan mahrumiyetini k4 şu sözlerle dile getirmiştir: “...Ben 6. Sınıfa gidiyordum burada en acayibime giden durum ise ben dışarıda futbol oynarken köydeki çocuklarına bana ‘Hocanın çocuğu top oynar mı?’ demesiydi.”

Bir başka mahrumiyet alanı ise toplumsal etkinliklere katılımında ortaya çıkan kısıtlamalardır. Mesela e2 düğünlere katılım ile ilgili olarak şu deneyimlerini paylaşmıştır:

“Köylerde düğünler, kadınlar ve erkekler farklı mekanlarda olacak şekilde kurulurdu... Bir kere ben de kadınların düğününe gizli bir şekilde girmiştım. Düğün sahibi bizi yakaladı. Akşam olduğu için bizi tanımak için yüzümüze fener tuttu. Tanınmaktan o kadar korktum ki eline vurup feneri düşürdüm. Panik olup kaçarken karanlıkta bir ağaca çarptım. Burnum kırıldı, ayakkabım kayboldu.”

Giyim-kuşam konusunda da katılımcılar kısıtlanma deneyimlerini paylaşmış ve istedikleri gibi giyinemediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum hem kadın hem de erkekler için geçerlidir. Mesela e2

“Lise çağlarımda herkesin giydiğini ben giyemezdim. O zamanlar arkadan yırtmaçlı dediğimiz ceketler yeni moda olmuştu. Yani ceketin etek kısmı dört parmak kesik ile ikiye ayrılmıştı. Çok hoşuma gitmesine rağmen hafız olduğum, imam çocuğu olduğum için bana yakışmayacağını düşündüm ve hiç giyemedim. Bugün olmuş köyde iş yaparken bile eski bir kot pantolon giyemem. Ne kadar mecbur olursam olayım tüm insanlar bana bakıyormuş gibi hissediyorum.”

sözleriyle dile getirmiştir. Katılımcının bunu öğrenmiş olduğu yani kimsenin engellemesine işaret etmeden bu şekilde düşünmüş olması toplumun imam çocuğuna bakışını göstermesi açısından önemlidir. K2 ise giyim konusunda babasından ve ailesinden uyarı aldığını şu sözlerle dile getirmiştir: *“...büyüdüğüm için dar pantolon giymememi, kıyafetlerime dikkat etmemi söyledi babam. Ama ben etek giymek istemiyordum ki, kimse giymiyordu...”* Katılımcılardan e3 ise akranları gibi olamamayı şu sözlerle dile getirmiştir: *“Bu dönemin en önemli zorluklarında birisi de ergenlikte akranların istediği gibi giyinip, istediği saç şeklini yaparken, sen imamın oğlu olduğundan onlar gibi giyinip, saçını yapamıyorsun.”*

Dışarıda sigara içmemek de katılımcılar tarafından dile getirilen bir başka kısıtlılık alanıdır. Katılımcılardan e2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Sigara kullanımı şehir merkezinde bile -beni tanıyan kimsenin olmamasına rağmen- dışarıda çok nadir kullanılmıştır. Bazen kendimi ‘Kimse beni görmüyor.’ diye ikna edip kullanınca...”*

Katılımcılar kısıtlanmaların altında yatan temel nedenin aile ve sosyal dünyanın din görevlisine biçtiği statünün kendilerine aktarılmasında görmektedirler. İmam olan babasının arkasındaki cemaatin hayatlarına karıştığını k4 şu sözlerle dile getirmiştir:

“...Bizzat kendi isteğimle katılmamamın nedeni ise, bir önceki sene katıldığım da etraftaki amcalardan teyzelerden ‘İmamın kızı oynar mı?’, ‘İmamın kızı koşar mı?’ gibi cümleler duymam ve tekrar bunları

duymak istemememdi. İşin garip yanı, imam olan babamdan daha fazla arkasındaki cemaatinin bana karışıyor olmasıydı.”

Gıybeti temel referans olarak ele alan k1 düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir: “Bir kıyafet kısıtlamasının sebebi yaratıcının emri değil de insanların arkamızdan yapacakları gıybettir. ‘Bak şu imam kızına, babası bize vaaz ediyor ama daha evin içinde sözünü geçiremiyor!’...” Katılımcılardan k2 ise bu kısıtlanmaların nedenini babasının imam olmasına bağlayarak şunları ifade etmektedir:

“Bu durumun babamın imam olmasıyla bir ilgisi var mı bilmiyorum. Çünkü illaki babası imam olmayanlar da bu tür dayatmalarla karşı karşıya kalmıştır. Ama benim Düzce’de böyle bir semtte bu tür dayatmalarla karşılaşmamın sebebi babamın imam olması ve benim de bir imam kızı olmamla alakalı olabilir diye düşünüyorum.”

Toplumda akran gruplarının yaptıkları genel olarak normal karşılanırken, aynı durumun din görevlisi çocukları için de söylenmesi, pek mümkün görünmemektedir. Baba mesleğine toplumun bakış açısının çocuklar üzerindeki etkisini k4 şu şekilde dile getirmiştir: “Çünkü deneyimlerinize dayanarak biliyorsunuz ki, bu soruya (baba mesleğinin sorulması) vereceğiniz cevap sizin özgürlüğünüzü kısıtlayacak ve yapmak istediklerinizden alıkoyacak.”. Din görevlisi çocuğu olmanın bireyin dünyasında önemli bir etkiye sahip olmasını e2 şu şekilde ifade etmiştir: “...Giyim kuşamından yürüyüşüne kadar her konuda dikkat etme zorunluluğu getiriyordu.”.

3.2.2. Kendiliğin Engellenmesi

Din görevlisi çocuklarının kendiliklerinin engellendiği ve kimlik çatışması yaşadıkları anlatılarda dikkat çekmektedir. Bireyin bu durumları yaşamasındaki en önemli faktör mesleğe atfedilen kabullerin aktarım yoluyla diğer aile fertlerine de yansımalarıdır. Katılımcılardan k1 bu durumu ilginç bir örnekle şu şekilde dile getirmiştir:

“Her mesleğin, onu icra eden bireylere yüklediği bir kimlik vardır. Ancak imamlık yalnızca icra eden bireye değil, tüm aile fertlerine bir kimlik yükler. Bu kimlik, aile fertlerine âdeta bir deri gibi zorla monte edilir ve ne yaparlarsa yaparlar asla çıkmaz, hayatları boyunca da onları kontrol altına alır. Zihinlerinin bir köşesinde onların eylemlerine ‘Yapamazsın! Dur!’ gibi komutlar verir.”

Katılımcı burada mesleğin yüklediği kimliğe işaret etse de toplum tarafından mesleğe yüklenen kimliğe işaret etmektedir. Katılımcı e1 ise bunu öğrencilik hayatı üzerinden şu şekilde ifade etmektedir (e1): “Hep kendilerinin görmek istediği öğrenciyi görmek istediler. Beni görmek istemediler. Yani Allah’tan Akhisar’a hafızlığa gittim. Ben kendimi orada tanıdım orada keşfettim.

Hayatımın dönüm noktası oldu Akhisar” Bu durumun sadece toplumda değil din görevlisinin ailesi içinde bile meydana geldiğini ve diğer insanlardan/akranlarından farklı olmadığını e5 :

“Bu olay aslında aile içinde de var. Dini konularda bir şeyleri eksik yapıldığını gördükleri an seni yadırgadıklarını hissediyorsun. Bazı zamanlar insanlar senin insanlıktan çıkıp melek olmanı bekliyorlar. Oysa ben de diğer insanlar gibi nefes alıyorum, gülüyorum, düşünüyorum, nefsim var. Benim de kendime göre düşüncelerin ve hayatım olduğunu insanlar unutmuyor.”

sözleriyle dile getirmiştir. Normal insan olmaya dair bu özlem e1'in anlatımında daha da somutlaşmıştır: “Hayatta hep normal bir insan olarak anılmayı çok istemişimdir. Ama bu hiç olmadı. İsmimi o kadar çok seviyorum ki ama duymak nasip olmadı olmuyor. Küçükken imamın oğlu, biraz büyüdük hafız, şimdi ise hoca, efe...”

Toplumda din görevlisi çocuğu olmanın belirli bir profili olduğu anlatılara yansımıştır. Konuya ilişkin e3 din görevlisi çocuklarının birçoğunun toplumun beklentisini karşıladığını düşünmektedir: “...çok fazla imam çocuğu tanıdım. Bu tanıdıklarından da geneli toplumun beklentilerine göre olmaları gerektiği gibiydi...” Din görevlisi çocuğuna toplum tarafından biçilen profilin, sessiz ve uyumlu bir karakter (olmak) olduğunu bir diyaloga atıf vererek k3 şu şekilde ifade etmiştir: “Arkadaş çevremde bazen arkadaşlarım babamın imam olduğunu duyunca şaşırıyorlardı. ‘Senin baban imam mı? Hiç belli olmuyor!’ diyorlardı. ‘Neden belli olmuyor?’ diye sorunca daha sessiz, daha uyumlu olmam bekleniyormuş. ‘İmam kızları daha baskı altında olurlarmış!’ cevabını alıyordum.” Katılımcılardan e2 ise bu tür profilin nedeni olarak baskıya işaret etmiştir: “...Çocukluğunu yaşayamıyorsun. Çok büyük baskı oluşturuyor, kimliğini bastırıyor. Toplumda kendini rahat ifade edemiyorsun. Hakkını ararken dahi ‘Ne derler?’, ‘Ne düşünürler?’ diye arıyamıyorsun. Fikrini özgürce beyan edemiyorsun. Emin olduğun konularda yanlışa karşı çıkamıyorsun.”

Toplum beklentileri ile bireyin inşa ettiği kişilik arasındaki gerilim kimlik çatışması olarak temayüz etmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde anlatmıştır (e2):

“Bu kimlik, asli kimliğini bastırıyor zamanla. Senin yeni davranış biçimin oluyordu. Olmasına oluyordu ancak bu kimlik ömür boyu senin asli kimliğinle de çatışıyordu. Olaylar karşısında asli kimliğin ile hareket etmek istiyorsun ancak öbür tarafta zoraki edinilen kimlik seni hemen durduruyor.”

Bir katılımcı ise bu çatışmanın ortaya çıkardığı durumu bir benzetme ile ifade ederek kimlik karmaşasına atıfla şu şekilde anlatmıştır (k1): “Tomurcukta olan dala gereğinden fazla yüklenince ne oluyorsa o olur. Meyve vermeden kırılır. Kişi yaşamını, potansiyelinin çok gerisinde idame ettirir. Hayat, ona kendi gözleri ile değil de imam çocuğu gözleri ile izletildiği için uzunca bir zaman kimlik karmaşası yaşar...”

Ömür boyu bu çatışmanın varlığı dile getirilse de zamanla katılımcıların kendiliklerini inşa ettikleri, bunun zamanının da daha çok lise yılları olduğuna işaret edilmiştir. Mesela k3 lisede buna karar verdiğini şu şekilde anlatmıştır: “...babamın mesleğinin benim varlığımın bir parçası olmadığına lisede karar verdim.” Katılımcı e3 ise yaşının ilerlemesi ile var olan algının kırıldığını şu şekilde dile getirmiştir:

“...Liseden sonra “imamın oğlu” algısı akranların tarafından ilkokuldaki gibi önemsenmiyor. O çağdaki çocuklar arkadaşlarında çok kendileri ile ilgilendiklerinden ötürü çok da umurlarında olmuyor. Yaş ilerledikçe insanlar bu algıyı daha da umursamaz hale geliyorlar. Çünkü kendi benliğim ile tanınıyorsunuz. Artık “imamın oğlu” değil de kendin oluyorsun.”

Bir başka katılımcı ise bireyin kendini bulmasının diğer insanlara göre daha fazla zaman aldığı k1 şu sözlerle dile getirmiştir: “...Ne istediğini bulmak, ilgi ve ihtiyaçlarının farkına varmak normal insanlardan daha çok zamanını alır.” Katılımcının kendinden başkasını normal diye nitelenmesi kendisine dair algıya da işaret etmektedir.

3.2.3. Negatif Duygular

Katılımcılar imam çocuğu olmanın çeşitli duyguları ortaya çıkardığına işaret etmişlerdir. Bu duyguların ortaya çıkmasında mesleğin statüsüne bağlı olarak bireyin olmak istediği ile beklentiler arasındaki mesafe yani kimlik çatışması ile din görevliliğin belirli aralıklarla yer değiştirilen tayin odaklı bir meslek olması yatmaktadır. Mesela e2 kimlik çatışmasına işaret ederek bu durumun ortaya çıkardığı duyguları şu şekilde ifade etmiştir: “Küçük omuzlara yüklenen büyük sorumluluklar; korkak, özgüvensiz bunun yanında tez canlı, çatışmacı, saldırgan bir kişilik miras bırakıyor.” Yine e2 kimlik çatışmasına işaret etmiş ve şunları yazmıştır: “Bunların aksine davranmaya çalışırken de sakin kalamıyorsun, istem dışı saldırgan bir üsluba sahip oluyorsun.” Bu durumun tedirginliğe neden olduğunu ve suçluluk hissettiğini k4 şu sözlerle dile getirmiştir:

“...imam olan babamdan daha fazla arkasındaki cemaatinin bana karışıyor olmasıydı. Onlar tarafından giydiğim kıyafetten seçtiğim cümlelere kadar dikkatle inceleniyor olduğumu bilmek bende ister istemez bir tedirginlik oluşturuyordu. Çünkü onların söylemleri sanki bana değildi de babamaydı. Açıkçası sanki ben (onlara göre) yanlış bir şey yaptığımda babamın mesleğine, kariyerine, itibarına zarar veriyordum gibi hissediyordum ve hâlâ da böyle.”

Katılımcı e2 ise bir olaya atıfla utanç ve korku duyduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: “...Bir gün köyden, başka bir köye maç yapmaya gitmiştik. Amcaoğlu bana “Hafız abi” diye hitap etmişti. O an hem utanç hem de korku hissetmişim...”

Katılımcıların bir kısmı da yabancılaşma ve buna bağlı olarak yalnızlığa atıf yapmıştır. Türkiye’de din görevlileri çeşitli nedenlerle görev yerlerini değiştirmektedir. Bu durum din görevlilerinin çocuklarının kadim arkadaşlık ilişkileri kurmasında bir engel olarak anlatılara yansımıştır. Mesela k2:

“Babamın mesleği gereği lojman lojman dolaştık. Bunun etkisi bende düzenli arkadaşlıklar kuramamak şeklinde ortaya çıktı...” şeklinde ifade etmiştir. E1’de bu duruma işaret etmiştir: *“Öncelikle hiç çocukluk arkadaşım olmadı. Neden? Çünkü babamın mesleği gereği sürekli yer değiştiriyorduk. Tam alıştık tanıştık derken taşınıyoruz. Farklı insanlar farklı arkadaşlar ama hepsinin vadesi varmış gibi.”*

Bu durumun çocukluk zamanlarında istenmeyen bir durum olduğunu e4 şu sözlerle dile getirmiştir: *“Bir okula başlıyorsunuz, okul arkadaş vs. çevre ediniyorsunuz ve üç yıl sonra bavulları toplayıp gidiyorsunuz. Yepyeni bir yere taşınmak belki belli bir yaştan sonra zevkli bir şey olabilir ama ilkokul, ortaokul çağlarında en istenmeyecek şeylerden birisi bence.”*

Kimi katılımcılar ise yaz Kuran kurslarında yaşadıkları olumsuz tecrübeleri gündeme getirmişlerdir. Bu katılımcılar kimi nedenlerle akran grupları tarafından dışlandıklarına işaret etmiştir. Bu duruma kimi zaman din görevlisi olan baba neden olurken kimi zaman da akran gruplarındaki arkadaşlar neden olmaktadır. Bu durumla ilişkili olarak e1 şunları söylemiştir: *“...Arkadaşlarım babamdan Kur’an öğrenmeye giderlerdi ve babam dersten geçirmeyince cezası bana kesilirdi. Senin baban geçirmedi. Kızınca da bu durum tekrar ediyordu. Yalnız kalmamak için onlarla beraber oynamak için babamın sözünü dinlemeyip kaçıyordum.”* Katılımcı k1 ise akranlarının bile babası ile kendini bir gördüklerini ve bu nedenle yalnız bırakıldığını şu sözlerle dile getirmiştir: *“Yaz Kur’an kurslarında, ‘İmam ayrımcılık yapıyor.’ denilmesin diye ilk hatasında suçunun faturası size kesilen arkadaşınız, ikinci hatasında babanız tarafından uyarı alınca diğerleri gibi sizi babanızla eş değer görür ve sizi oyundan dışlayarak cezanızı keser.”*

3.2.4. Dini Kayıtsızlık

Din görevlisi çocuklarının kazanımları arasında olan dini bilgiye sahip olma ve dindarlığın aksine dine karşı kayıtsızlık da anlatılara yansımıştır. Dine karşı olan mesafeli tavrın altında yatan temel argüman din etiketiyle inşa edilen kısıtlamalardır. Bu duruma k1 şu şekilde işaret etmiştir:

“Babanızın mesleğine, bazen şahsına, hatta dinin tam olarak kendisine de bulaşır. Babanızın taşıdığı mesleki her sembolle içten içe kavga edersiniz. Bazen kendisini görmeye tahammülünüz kalmaz. Haklı olduğunu bildiğiniz dini bir konuyu bile o savunuyor diye reddetmek istersiniz. Vaktinde alamadığınız, zorbalık gördüğünüz dini bir nasihati onun diline bulaşınca dinlememek için kulaklarınızı kapatıp ‘Artık güçlüyüm

ve seni dinlemiyorum.’ diye haykırmak istersiniz. Hayatınız boyunca dine ister kendi rızanızla muhatap olun ister zorla maruz kalın samimiyet noktasında din ve sizin aranızda her zaman bir boşluk kalır.”

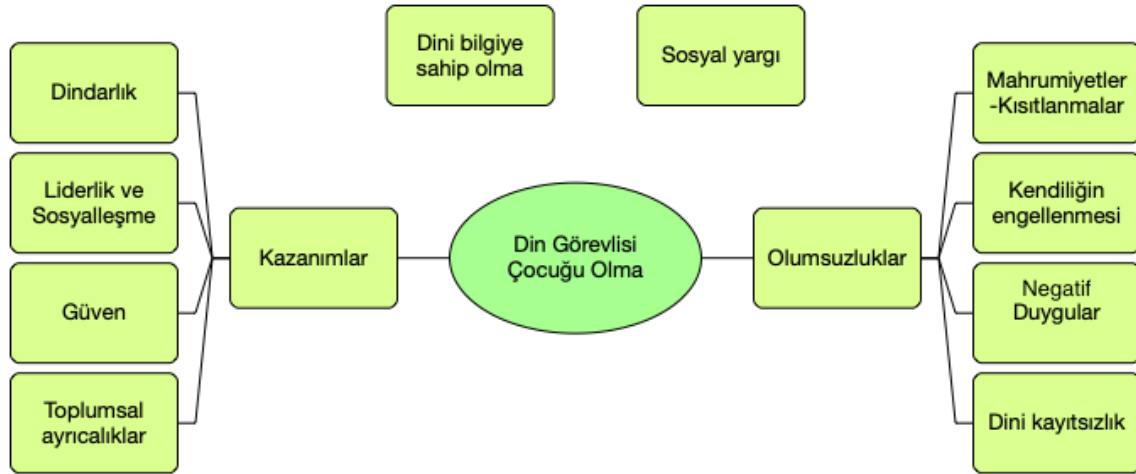
Katılımcı k2 de din ile çok fazla karşılaşmanın dinin normalleşmesine diğere bir tabirle kutsiyetin yitirilmesine neden olabileceğine ilişkin olarak şunları ifade etmiştir:

“Ama bazen diyorum ki acaba imam kızı olmak bende din adına bir şeyleri normalleştirdi mi? Yani ne bileyim herkes okunmuş su vb. olaylara çok inanırken bende karşıt bir tepki mi gelişti. Ya da sürekli Kur’an, hadis, namaz, fıkıh vs. konularıyla iç içe olduğum için bir normalleşme mi oldu? Belki de!”

Katılımcı aslında burada bilinçli bir dindarlığa atıf yapmakta ama ona göre din ile arasındaki mesafe olarak düşünölmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Din görevlisi çocuğu olmanın birey üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temada düzenlenmiştir. Olumlu etkiler kazanım, diğere kategori ise olumsuzluklar olarak isimlendirilmiştir. Temalar ve alt temalar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Din görevlisi çocuğu olma deneyimleri

Katılımcıların anlatılarına dayalı olarak gerçekleştirilen bu araştırmada toplumdaki din görevlisi çocuklarının deneyimleri analiz edilmiştir. Katılımcılar din görevlisi çocuğu olmanın bireyde olumlu bir dindarlığa, toplumda liderlik etmeye ya da sosyalleşme, insanların onlara güvenmesine ve toplumsal ayrıcalıklar elde etmeye neden olduğunu anlatmışlardır. Yine anlatılarda babanın din görevlisi olmasının birçok kısıtlanmaları ortaya çıkardığına, istenmeyen duygulara neden olduğuna, kendilerini inşa edememeye ya da kendilerini geç keşfetmeye ve kendilerindeki dini kayıtsızlığa işaret etmişlerdir.

Buradaki hem kazanımların hem de olumsuzlukların iki önemli koşulu olduğunu söylenebilir. Yani din görevlisi çocuğu olmanın ortaya çıkardığı hem kazanımların hem de olumsuzlukların altında iki önemli koşul yatmaktadır. Bunlardan birisi dini bilgiye sahip olma diğeri ise sosyal yargı.

Din görevlisi çocuğu olmanın ortaya çıkardığı önemli bir durum kişinin ilk hocasının babası olduğu gerçeğidir. Bu babanın terbiyeci rolünden öte yapılandırılmış bir eğitime, bilişsel boyuttaki hedeflere işaret etmektedir. Zira ilk ezberler, okumalar, ilmihal bilgileri bu dönemde babadan alınmaktadır. Bu duruma da birçok katılımcı işaret etmektedir. Mesela e3 din görevlisi çocuğu olmayı dini bilgiye akranlarına göre daha fazla sahip olmanın nedeni şu şekilde zikretmiştir (e3): “İmam torunu ve imam oğlu olmam hasebiyle diğer çocuklara göre daha hızlı ders veriyor, daha hızlı ezber yapıyordum...” Katılımcı k2 ise kardeşinde kendisini gördüğünü işaret ederek din görevlisi babanın çocuğuna bilgi vermesini şu sözlerle dile getirmiştir: “Şimdi en küçük kardeşimde kendimi görüyorum. O da her gün en az bir sayfa Kur’an dersi veriyor babama...Kur’an okumayı küçüklükten öğrenmiştim zaten kursa ihtiyacım olduğunu pek düşünmüyordum. Kısa sureleri de ezberletmişti babam.” Katılımcılar ilmihal bilgilerinin yanında farklı alanlarda da desteği hissetmede din görevlisi çocuğu olmanın etkisine işaret etmiştir. Örneğin k2 varoluşsal soru(n)larında bu desteği yanında hissettiklerini ifade etmişlerdir:

“Bir de bu durumun şöyle artı tarafı var, çocukken dini sorgulama, Allah’ı anlama, ahireti soruşturma vb. bütün sorularında babam bana hep yardımcı oldu. Benim gibi birçok çocuk bu dönemlerden geçmiştir. Ama bu soruların cevaplarını bilirkşi ağzından duymak çok önemli bence.”

Literatürde bu durumu destekler bulgular bulunmaktadır. Sobi’nin çalışmasında da kimi katılımcılar, din görevliliği mesleğinin gerek din görevlisinin gerek ailesinin dini bilinç kazanma ve dinin gereklerini yerine getirme konusunda etkili olduğunu ifade etmiştir.²¹

Dini bilgiye sahip olma bireyin hayatında kazanımların ortaya çıkmasında etkindir. Zira dini bilgiler dindarlığı etkilemektedir. Yaz Kuran kurslarında akranlara göre daha fazla bilgiye sahip olmak bu tür ortamlarda liderlik yapmayı mümkün kıldığı söylenebilir. Dini bilgiye sahip olmanın getirdiği ahlaki veya dini sorumluluk ile toplumda din görevlisi çocuğuna akranlarına göre daha fazla güveni ortaya çıkarabilecektir. Dini bilginin ortaya çıkardığı dini ritüellerde ön sırada olma nedeniyle çeşitli ayrıcalıklar kazanılmaktadır. Bütün bunlar dini bilginin din görevlisi çocuğu olmanın kazanımlarında önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Bu durumun aksine dini bilgiye sahip olma çeşitli problemlerin de kaynağı olmaktadır. Din görevlilerinin çocukları din ile ilgili argümanlara akranlarına göre daha fazla maruz

---

²¹ Sobi, “Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları”, 417.

kalmaktadır. Farklı çerçevede din yorgunluğu²² olarak tanımlanan bu durum dini kayıtsızlık endişesi olarak ortaya çıkabilmektedir.

Diğer bir koşul ise sosyal yargıdır. Sosyal yargı kişinin toplum, arkadaş ya da kendi aile ve akrabaları içinde yargılanması, övülmesi, kınanması olarak anlaşılabilir. Sosyal yargının temelinde algı bulunmaktadır. Bu algı ise çeşitli yargılanmaları ortaya çıkarmaktadır. Mesela akrabaların algısı ve bu algıya istinaden ortaya çıkan yargılamayı k3 şu şekilde dile getirmiştir:

“...Bizim baba tarafında babam tek okumuş çocuk.. Özellikle baba tarafındaki herkes bizim çekirdek ailemizin tüm dini kurallara uyduğunu, bizim çok manevi bir hayat yaşadığımızı düşünüyorlar. Kendilerini her konuda konuşma hakkına sahip buluyorlar. Bildikleri bir davranış tipine uymayınca ‘Sen nasıl ile başlayan cümleler’...”

Katılımcı k2 de komşularının annesine ve kendisine çok soru sorduğunu şu şekilde anlatmıştır: *“Komşular arasında da gerek bana gerek anneme çok soru gelirdi. Babamla birlikte biz de imamımız gibi soruların cevaplarını vermemizi bekliyorlardı. Bilmiyoruz deyince de ‘Sen nasıl imam çocuğusun?’ vs. tepkilerini alırdım.”* Sosyal yargının arkadaş ya da okul çevresine yansımaları ise e3 şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bu sınav (DKAB) en kolay sınavlardan olsa bile en çok kaygılandığımız, en çok terlediğimiz sınavlar oluyor. Diğer derslerden geçmeniz için 45-50 almanız gerekiyorsa bu dersten en az 90 almalısınız. Hatta 90 bile aldığım bir din dersi sınavından 95 alan arkadaşım, ‘Bir de hocanın oğlu olacaksın nasıl benden düşük aldın?’ dediğini bile hatırlıyorum.”

Bu algının ve yargının din görevlisi aile içinde bile olduğunu ve cübbe analogisi ile konuyu e5 şu şekilde dile getirmiştir:

“Aile içinde genellikle dini şeylerle ilgilenilmesi bekleniyor, arkadaş çevrenden de en az günah işleyeninin senin olması bekleniyor. İnsanların aslında imam çocuğunun da insan olduğunu unuttuğunu düşünüyorum. Benzetme yapacak olursak imam çocuğunu beyaz cübbesi olduğundan herhangi bir günah konusunda teşebbüs dahi etse direkt gözüüyor bu da insanlar tarafından direkt yadırgamaya sebep oluyor.”

Katılımcının imam-hatiplerin meslek kıyafeti olan cübbeyi çocukları için de kullanması din görevlisi ile çocukları arasındaki ilişkinin bir başka ifadesi olarak düşünülebilir. Sosyal yargının geldiği boyutu e2 şu şekilde anlatmıştır: *“Şehir merkezinde bile -beni tanıyan kimsenin olmamasına rağmen- dışarıda çok nadir (sigara) kullanmışımdır. Bazen kendimi ‘Kimse beni görmüyor.’ diye ikna edip kullanınca dahi herkes bana bakıyormuş ve beni eleştiriyormuş gibi hissediyordum.”* Sosyal yargılamayı sloganvari bir cümle ile e1 şu şekilde ifade etmiştir: *“...‘Sen imam çocuğusun, yakışıyor*

²² Nejdet Subaşı, “Din Yorgunluğu” (2016).

mu bu sana?’ Ne imammiş arkadaş!’” Sobi de araştırmasında, din görevlilerinin hata yapmaz insanlar olarak algılandıklarına, en ufak hatalarında dahi eleştirildiklerine ve bu durumdan eş ve çocukların da nasibini aldığına işaret etmiştir.²³ Bunun yanı sıra toplumun din görevlisinden beklentisi ile DİB’in personelinden beklentisinin benzeştiği söylenebilir. Zira DİB Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uygulama Genelgesi’nde din görevlisinin riayet edeceği hususlar belirtilmiş ve kılık-kıyafet ile bulunulan mekanların mesleğin onuruna uygun olması istenmiştir.²⁴

Din görevlisinin ailesinden sokak, mahalle, okul gibi toplumun diğer birimlerine kadar yaygın olan algı ve bu algıya bağlı olarak oluşan yargı din görevlisi çocuğunun dünyasında önemli bir etki alanı oluşturmaktadır. Bu algı bireyin toplumda birçok kazanım elde etmesine neden olmaktadır. Öncelikle bu sosyal algı bireyin tanınırlığını ortaya çıkararak sosyalleşmesine neden olmaktadır. Bunun yanında din görevliliği üzerindeki olumlu algılamalar, bireye olan güveni artırmaktadır. Nitekim yapılan bir araştırmada katılımcılar din görevlisi ailelerin çokça saygı gördükleri ve güven veren bireyler olarak karşılandıklarına atıf yapmıştır.²⁵ Birey, din görevlisinin çocuğu olduğu için çeşitli ayrıcalıklara sahip olmaktadır. Bütün bunlar sosyal yargının kazanımları olarak zikredilebilir. Bu tür kazanımların aksine birçok problemin kaynağı da sosyal yargıdır. Sosyal yargı bireyi en başta akranlarının sahip olduğu birçok haktan mahrum bırakmaktadır. Gündelik yaşamdaki en temel tercihlerde bile bu mahrumiyetler yaşanmaktadır. Sosyal yargının bir din görevlisi çocuğunun kendini keşfetmesinde, tanınmasında, kendini inşa etmede önemli bir engeldir. Yargılamalar ya mahrumiyetlere dolaylı olarak ya da doğrudan öfke, suçluluk gibi çeşitli istenmeyen duygularına neden olmaktadır. Sosyal yargı bireyi mahrum ederken mütemadiyen dini argümanları kullanması, bireyde dinin temsillerine karşı negatif duygulara ya da dini kayıtsızlığa neden olmaktadır.

Araştırma sonuçları din görevlisinin çocuk eğitiminde önemli engellere sahip olduğuna, bu engellerin farkındalığının önemine işaret etmektedir. Zira toplumsal yargı ile mücadele ya da onunla kurulan ilişki din görevlilerinin hem kendi çocukları hem cami cemaati hem eğitim için camiye gelen çocuklar hem de kendi kimlik ve kişiliği için önemli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle din görevlilerine toplumsal yargı ile aralarındaki mesafenin ayarlanmasına yönelik eğitimler planlanabilir. Araştırmacılara anlatı araştırmasının sonuçlarının ötesine götürecek hem ebeveyn olan din görevlileri ile hem de çocuklarla

---

²³ Sobi, “Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları”, 419.

²⁴ DİB, “Diyaret İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uygulama Genelgesi” (Diyaret İşleri Başkanlığı, 2020).

²⁵ Sobi, “Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları”, 417.

derinlemesine mülakatlar yapılması önerilebilir. Ayrıca kız ve erkek çocuklarının tecrübelerinden hareketle toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden kız çocukları ve erkek çocukları özelinde yeni araştırmalar tasarlanabilir.

Kaynakça

- Bruce, Berg L. - Lune, Howard. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. ed. Hasan Aydın. Konya: Eğitim Yayınevi, 2015.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. ed. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.
- Çanakcı, Ahmet Ali. "Cami Cemaatinin Din Görevlilerine Bakışı: Balıkesir Örneği". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 1/2 (27 Aralık 2015), 253-282.
- DİB. "Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uygulama Genelgesi". Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020. https://webdosyasp.diyane.gov.tr/muftuluk/UserFiles/ankara/ilceler/cankaya/UserFiles/Files/D%C4%B0B%20D%C4%B0N%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0%20UYGULAMA%20GENELGES%C4%B0_cc3b4bad-ce27-427d-99c7-f2dd53b918fa.pdf
- DİB. Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği, Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği. 28151 (2011). Erişim 11 Ağustos 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15636&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Erdiç, Şaban. "Din Görevlisinin Zihniyet Dünyası ve Bunun Mesleki Sonuçları". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (15 Aralık 2015), 243-272. <https://doi.org/10.18505/cuifd.44292>
- Fichter, Joseph. *Sosyoloji nedir*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2019.
- Güler, Ahmet vd. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2015.
- Hayta, Akif. "Nesne İlişkileri Kuramı ve Tanrı Tasavvuru Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme". *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/20 (01 Aralık 2010), 39-77.
- IPSOS. *Global trust in professions Who do global citizens trust?* (2019). <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-09/global-trust-in-professions-trust-worthiness-index-2019.pdf>
- Kiriş, Hacı Mustafa. "Yaygın Din Eğitimi Alanında Önemli Bir Meslek Olarak İmam-Hatiplik ve Statüsü". *Tokat İlmîyat Dergisi* 10/1 (30 Haziran 2022), 249-275. <https://doi.org/10.51450/ilmiyat.1103554>

- Mertens, Donna M. *Eğitim ve Psikolojide Araştırma ve Değerlendirme*. çev. İsmail Seçer - Sümeyye Ulaş. Ankara: Anı Yayınevi, 2019.
- Onay, Ahmet. *Türkiye'nin Cami Profili*. İstanbul: DEM Yayınları, 2008.
- Safa, Mustafa. "Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları Ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (16 Nisan 2021), 127-152. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.888432>
- Sobi, Elif. "Eşleri Din Görevlisi Olan Kadınların Psiko-Sosyal Sorunları". *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 19 (2018), 409-426.
- Subaşı, Nejdet. "Din Yorgunluğu". 2016. Erişim 06 Haziran 2022. <https://www.necdetsubasi.com/calismalar/makale/251-din-yorgunlugu>
- Turan, İbrahim. "Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/25 (2007), 293-304.
- Winnicott, Donalds Wood. *The Child, The Family and The Outside World*. Cambridge: Perseus Publishing, 1987.

Growing Up in a Mosque Yard: A Qualitative Research on Being a Religious Official's Child

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Çakmak

Extended Summary

A profession is not just a job, it is affected from the point of view of the members of the profession, their families, society and culture. When this profession is related to religion, more meaning has attached to that profession. This situation has both advantages and disadvantages. Professions impact not only one who practices the job but also the family of this person. Status transfer is the term for this circumstance. Based on this concept, it has been determined that the research's main problem is what consequences, on the individual, social, religious, and emotional aspects, being the child of a religious official has.

The research is designed according to narrative research, one of the qualitative research methods. The aim of this kind of research, also known as story analysis, is to examine the story people tell about the experiences they have had. The participant was asked to write down their ideas, feelings, anxieties, and experiences associated with being a religious official's child. There are nine participants in the study group total—four women and five men. The participants were chosen using the homogenous sampling approach. The parents of the participants were taken into consideration in this framework, and those whose parents are Quran course instructors, mufti employees, preachers, or muftis were excluded from the study. The participants were asked to write down their views, experiences, worries, expectations, and experiences towards being a religious official's child during the data collection procedure. It was emphasized that participants may write whenever they wanted, without the researcher's supervision, and that there was no restriction on the length of texts they might produce. No titles or structured texts were used to avoid limiting participants. They were requested to convey any auto-observations they had regarding the matter. The Nvivo program was used to import the texts that were obtained from the participants, after which content analysis was performed. In this framework, themes were first developed after compatible codes were clustered together. An exact same quote was placed in more than one code.

The researcher's disclosure of biases and the member control approach were both employed to ensure the reliability of the research. There are remarks regarding the researcher's experiences, prejudices, and perspectives on the subject in the explanation of prejudices. In member control, the participant group is given access to the research results. The researcher discovered that becoming a religious authority result in differences, benefits, and drawbacks through his numerous observations and experiences. Close relationships with the children of religious leaders and close professional ties with religious leaders can be cited as the causes of this. In the member control, a male and a female study group participant were given access to the research's findings and asked for their feedback. For example, one pointed to incorrect expressions or word mistakes in his own narrative. All corrections like that were made. However, no suggestions have been made to add to existing themes and codes.

It can be mentioned as the main finding of the research that being the child of a religious official has significant effects on the individual. While the effects sometimes cause significant gains in the life of the individual, sometimes they create negative situations. These achievements are discussed based four themes: religiosity, leadership and socialization, trust and social privileges. The first educators of the children of religious officials are their fathers. Education here is about the profession of the father rather than being a father. On this occasion, it was reflected in the narratives that the religiosity of the participants was an important trigger. Another theme is leadership and

socialization. It is reflected in the narratives that they have more opportunities to socialize in society because they are children of religious officials, and that they lead by getting ahead of their peers with their knowledge. The third theme is trust. The participants took part in the narratives where they felt more confident than their peers because they were the children of the society's religious officials. Another theme is social privileges. The interest of the society, awards, gifts and sometimes scholarships are among these privileges.

Being the child of a religious official an occasionally result in unpleasant circumstances. The four negative themes deprivations/restrictions, self-inhibition, emotions, and religious indifference were used to investigate these situations. In the narratives, these limitations include not being able to play ball, to participate in competitions from childhood, to dress whichever one pleases, or to obtain a haircut. The self-inhibition is the second theme. The participants lamented in their tales that they were unable to act authentically and like themselves. They desired to be regarded as regular people. The subject of emotions is another one. The participants highlighted negative feelings like anger and impatience under this theme. The final subject is indifference toward religion.

There are two conditions for the emergence of gains or negativities in the narratives: Having religious knowledge and being subjected to social judgment. Having religious knowledge enables these participants to be religious, to lead their peers and socialise with them, to be more confidence than their peers, and to have various privileges. In addition to this, having religious knowledge can also be the reason for an individual's religious indifference. The second condition is social judgment. This judgment based on social perception allows the child of the religious official to socialize, develop a relationship based on trust and gain privileges. In contrast to these positives, social judgment is the root of many negativities. Deprivations in daily life, a delay in self-discovery, unpleasant emotions, and religious indifference are some outcomes of social judgment.

Keywords: Religious Education, Religious Official, Mosque, Child, Status Transfer.